

Avantajele acceptării de către România jurisdicției obligatorii a Curții Internaționale de Justiție (CIJ)

Ce este CIJ?

Curtea Internațională de Justiție (CIJ), cu sediul la Haga, este principalul organ judiciar al ONU și una dintre cele mai prestigioase, importante și respectate instanțe internaționale. A fost înființată în 1945, în baza Cartei Națiunilor Unite. Statutul CIJ dezvoltă anumite principii generale reglementate de articolul XIV din Cartă (capitol care dispune, printre altele, că toți membrii Națiunilor Unite sunt părți la Statut) și face parte integrantă din Cartă.

Până în prezent, pe rolul Curții au fost înregistrate 152 de cazuri, între care, reamintim și *Cazul privind delimitarea maritimă în Marea Neagră (România v. Ucraina)*, cu privire la care Curtea a pronunțat o decizie în anul 2009.

Ce face CIJ?

Curtea Internațională de Justiție are o dublă competență: consultativă și contencioasă.

Competența consultativă are în vedere împuternicirea CIJ de a emite avize consultative, pentru orice problemă de natură juridică, la cererea Adunării Generale sau a Consiliului de Securitate, precum și la cererea instituțiilor specializate ale ONU – în acest din urmă caz, doar în probleme juridice care privesc domeniul lor de activitate și numai cu autorizarea Adunării Generale.

Cât privește *competența contencioasă*, din punctul de vedere al diferendelor ce pot fi aduse în fața CIJ, conform art. 36 (1) din Statutul Curții, în competența instanței internaționale intră „toate diferendele de ordin juridic având ca obiect:

- a) interpretarea unui tratat;
- b) orice problemă de drept internațional;
- c) existența oricărui fapt care, dacă ar fi stabilit, ar constitui încălcarea unei obligații internaționale;
- d) natura sau întinderea reparației datorate pentru încălcarea unei obligații internaționale”.

Cine poate fi supus jurisdicției CIJ?

Competența contencioasă a Curții se extinde doar asupra statelor, nu și asupra organizațiilor internaționale sau a persoanelor fizice sau juridice. Prin urmare, doar statele pot fi părți în cauzele supuse Curții – potrivit Statutului CIJ.

Cum poate fi un stat supus jurisdicției CIJ?

Având în vedere necesitatea respectării principiului suveranității statelor, exprimarea consimțământului acestora de a apărea în fața instanței internaționale trebuie să fie expresă și neechivocă. În vederea respectării deplinei libertăți de voință a părților în soluționarea diferendelor internaționale, Statutul CIJ, precum și Regulile de procedură ale Curții, reglementează patru modalități prin care un stat poate accepta jurisdicția acesteia, și anume:

- a) încheierea unui acord compromisoriu, prin care părțile convin, de comun acord, condițiile sesizării CIJ cu privire la un diferend sau la o anumită categorie de diferende, strict determinate prin acord;
- b) includerea unei clauze compromisorii în tratate bilaterale sau multilaterale care să reglementeze condițiile recurgerii la jurisdicția CIJ, ca mijloc de soluționare pașnică a eventualelor diferende ce pot apărea între ele în aplicarea prevederilor respectivului tratat;
- c) *forum prorogatum* – modalitatea prin care o parte poate sesiza Curtea cu privire la o anumită chestiune, consimțământul celeilalte părți urmând a fi acordat ulterior, ca o condiție a includerii cauzei pe rolul Curții.
- d) depunerea unei declarații la Secretarul General al ONU, în baza art. 36 (2) din Statut, prin care un stat se angajează să supună jurisdicției CIJ toate diferendele juridice care ar apărea în raporturile sale cu un alt stat, cu condiția ca acesta din urmă să fi acceptat, printr-o declarație asemănătoare, această jurisdicție.

Declarația privind acceptarea jurisdicției CIJ

Declarația privind recunoașterea ca obligatorie a jurisdicției Curții este un act unilateral al statului prin care, pe de o parte, acesta obține dreptul de a aduce în fața instanței un alt stat care a acceptat jurisdicția Curții printr-o declarație similară și, pe de altă parte, prin care își asumă obligația de a apărea în fața instanței internaționale în cazul în care un alt stat (care a depus acest tip de declarație) ar iniția proceduri împotriva sa.

Declarația este un act reversibil, statul care a depus-o putând-o retrage în orice moment. De asemenea, declarația poate fi afectată de rezerve, prin care statul respectiv poate scoate anumite categorii de litigii de sub jurisdicția Curții.

Până în prezent (august 2012), 67 de state au recunoscut printr-o astfel de declarație (afectată sau nu de rezerve), depusă în baza art. 36 (2) din statutul CIJ, jurisdicția Curții. Între acestea, 20 de state sunt membre ale Uniunii Europene (Austria, Belgia, Bulgaria, Cipru, Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Luxemburg, Malta, Olanda, Polonia, Portugalia, Slovacia, Spania, Suedia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord). În rândul statelor UE, doar 7 state nu au depus, încă, această declarație: Republica Cehă, Franța, Italia, Letonia, Lituania, **România**, Slovenia.

Rezervele la declarația de acceptare a jurisdicției CIJ

Rezervele la declarația privind recunoașterea jurisdicției CIJ circumstanțiază condițiile acestei recunoașteri, scoțând anumite categorii de litigii de sub jurisdicția Curții.

Din cele 67 de state care au acceptat jurisdicția Curții în baza art. 36 (2) din Statut, 50 au ales să formuleze rezerve la declarațiile lor. De menționat este faptul că toate cele 20 de state membre UE au depus declarația de acceptare a jurisdicției CIJ cu formularea de rezerve – mai mult sau mai puțin restrictive.

Posibilitatea de a formula rezerve la declarația de acceptare a jurisdicției obligatorii conferă un anumit control al statului cu privire la categoria de litigii pe care le supune jurisdicției Curții sau cu privire la modalitatea de soluționare a diferendului, asigurând, o dată mai mult, respectarea principiului suveranității.

Pe de altă parte, în baza principiului reciprocității, o eventuală rezervă este aplicabilă și în cazul în care statul care a formulat-o acționează în calitate de reclamant. Astfel, dacă prin rezerva respectivă au fost excluse de sub jurisdicția Curții anumite categorii de litigii, statul care a depus declarația afectată de rezerve nu poate sesiza instanța internațională cu privire la acele litigii – decât dacă își exprimă în mod neechivoc consimțământul de acceptare a jurisdicției CIJ în acest sens, printr-una din modalitățile prevăzute de Statut.

Aceste rezerve au în vedere, în principal, următoarele categorii de clauze:

- a) clauze prin care se scot de sub jurisdicția Curții acele diferende pe care părțile au convenit (sau convin) să le soluționeze prin alte mijloace de soluționare pașnică (negociere, mediere, recursul la alte instanțe internaționale etc.). Acest tip de rezervă este cel mai frecvent folosit de statele care au formulat rezerve la declarația de acceptare a CIJ, în marea lor majoritate ele incluzând în declarație o clauză generală, referitoare la „alte mijloace de soluționare pașnică”, fără menționarea expresă a acestor mijloace;
- b) clauze prin care se elimină posibilitatea aducerii neprevăzute în fața CIJ de către un alt stat, în felul acesta statul care acceptă jurisdicția asigurându-se că are la dispoziție suficient timp și mijloace pentru a-și pregăti poziția în fața instanței internaționale. O astfel de rezervă are în vedere, de pildă, scoaterea de sub jurisdicția Curții a acelor litigii cu privire la care oricare altă parte la diferend a acceptat jurisdicția obligatorie numai pentru scopurile sau în relație cu acel litigiu. În același sens, rezerva poate impune necesitatea respectării unui anumit termen care trebuie să curgă între momentul acceptării jurisdicției CIJ de către cealaltă parte la diferend și momentul sesizării de către aceasta a instanței internaționale. Și acest tip de rezervă se întâlnește destul de frecvent în declarațiile formulate de state în baza art. 36 (2);
- c) clauze prin care sunt scoase de sub jurisdicția Curții categorii determinate de litigii (cum ar fi, spre exemplu, cele legate de problematica delimitărilor maritime, de exercitarea unor drepturi suverane, de desfășurarea de forțe armate în scopuri defensive, de chestiuni de mediu etc.). Și acest tip de rezerve este destul de des inclus în declarațiile formulate de state, inclusiv de state UE;
- d) clauze prin care statele își rezervă dreptul de a retrage, modifica ori chiar adăuga noi categorii de rezerve la declarația depusă, în orice moment;
- e) clauze prin care sunt scoase de sub jurisdicția CIJ diferende determinate de factori sau situații derulate înainte de momentul acceptării jurisdicției în baza art. 36 (al. 2).

Categoriile de rezerve enumerate mai sus nu sunt exhaustive, declarațiile de acceptare a jurisdicției CIJ de către State, depuse până în prezent la Secretariatul General al ONU, conținând și alte variante de restrângere a competenței Curții în relație cu statul care a făcut declarația, cu luarea în considerare a propriilor interese, particularități, dar și a diverselor problematici cu potențial litigios aflate pe agenda de politică externă a acestuia

din urmă. De asemenea, statele au libertatea de a include și alte tipuri de rezerve decât cele deja utilizate în declarațiile depuse – în măsura în care sunt conforme normelor și principiilor de drept internațional.

Avantajele depunerii declarației de acceptare a jurisdicției Curții

În ultima perioadă, atât la nivelul Uniunii Europene și al Consiliului Europei, cât și în cadrul diverselor întâlniri între oficiali români și reprezentanți ai CIJ, s-a ridicat problema oportunității depunerii de către România a unei declarații de acceptare a jurisdicției instanței de la Haga, în baza art. 36 (2) din Statut – mai ales în contextul în care majoritatea statelor UE au depus astfel de declarații.

Avantaje:

- ar arăta voința României de a se comporta ca un subiect responsabil de drept internațional, dispus să acționeze în deplină conformitate cu normele și principiile dreptului internațional, completând în mod armonios acceptarea de către România a jurisdicției obligatorii a Curții Permanente de Justiție Internațională, predecesoarea CIJ ;
- ar alinia poziția României la poziția generală a statelor UE care, în marea lor majoritate, au depus o astfel de declarație;
- ar demonstra, o dată în plus, încrederea părții române în capacitatea uneia dintre cele mai importante instanțe internaționale, organ principal al ONU, de a pronunța soluții echitabile, fundamentate pe normele și principiile de drept internațional – după ce, în 2004, România a sesizat CIJ în cazul privind *Delimitarea maritimă în Marea Neagră (România v. Ucraina)*;
- ar înlesni accesul la jurisdicția CIJ, mai ales în raport cu state care au depus, la rândul lor, o declarație asemănătoare, permițând soluționarea pașnică și echitabilă a unor eventuale diferende într-un interval de timp rezonabil, în deplină concordanță cu dreptul internațional;
- ar prezenta garanția aflării unei soluții conforme dreptului internațional, având în vedere competența și prestigiul membrilor Curții, integritatea lor dincolo de orice îndoială, precum și expertiza deosebită a Curții pe diferite teme de interes ale dreptului internațional;
- depunerea declarației nu presupune eliminarea etapei negocierilor la nivel bilateral – dacă părțile convin să folosească acest mijloc de soluționare a diferendelor. Nu ar impieta, prin urmare dialogului între părțile la diferend – dimpotrivă, l-ar stimula în direcția respectării regulilor de drept internațional;
- în condițiile în care decizia Curții este definitivă, obligatorie și executorie, acceptarea jurisdicției CIJ printr-o declarație ar înlesni accesul la o soluție imediat aplicabilă și integrată ordinii juridice internaționale, respectată de comunitatea internațională;
- posibilitatea formulării de rezerve, precum și de a modifica sau retrage declarația în orice moment reprezintă mecanisme flexibile de protejare a intereselor părții române în contextul unor problematice considerate sensibile.